

2. Боряк О. В., Косенко Ю. М. Мовленнєвий розвиток дітей з особливими освітніми потребами як провідний чинник соціалізації. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. № 2. С. 65–71.

3. Діти з розладами аутистичного спектра : план корекційно-розвиткової роботи / Упорядник В. Семизорова. Тернопіль: Мандрівник, 2024. 104 с.

4. Косенко Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2013. № 23. С. 127–130.

5. Скрипник Т. В. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі. К.: Плеяди, 2015. 56 с.

6. Недозим І. В. Учні початкових класів із розладами аутистичного спектра: навчання та розвиток. Харків: Ранок, 2020. 130 с.

7. Недозим І. В. Особливості розвитку та формування соціального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектра. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 45–54.

8. Ionova I., Kyryliuk A., Kosenko Y. Social integration of young people with disabilities to educational space and public life of Ukraine: state, problems and prospects. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка*. Суми, 2019. № 7. С. 3–14.

Антоніна ЖАБКО

учитель

Комунальний заклад «Сосницький
навчально-реабілітаційний центр»
Чернігівської обласної ради

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В СПЕЦІАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено аналіз науково-методичних робіт з формування елементарних математичних уявлень у школярів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку, висвітлено погляди науковців на проблему використання ігрових методів, прийомів і форм у навчанні дітей зазначеної нозологічної групи, запропоновано авторські нароби щодо формування у першокласників з порушеннями інтелекту уявлень про числа й цифри першого десятка, способи утворення числа та арифметичні дії з ними. Наведено окремі приклади дидактичних ігор.

Ключові слова: учні з інтелектуальними порушеннями, дидактичні ігри, уроки математики.

A. ZHABKO. FEATURES OF THE USE OF DIDACTIC GAMES IN MATHEMATICS LESSONS IN A SPECIAL CLASSROOM OF SECONDARY EDUCATION

The article contains an analysis of scientific and methodological work from the formation of elementary mathematical manifestations in schoolchildren with intellectual impairments of the young school age, the views of scientists on the problem of the development of gaming methods, omies and forms in newborn children of the designated nosological group, the author's formulas were assigned for better molding in first-graders with disabilities the intellect will learn about the numbers and digits of the first ten, methods of creating numbers and arithmetic operations with them. The application of didactic games has been pointed out.

Key words: learning with intellectual disabilities, didactic games, mathematics lessons.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти вчитель повинен дбати про формування в учнів із інтелектуальними порушеннями здатності до саморозвитку, яка забезпечить успішну інтеграцію особистості в суспільство, її соціалізацію.

Математика, без сумніву, у цьому процесі відіграє одну з провідних ролей. Методи формування математичних знань і умінь, здатність їх застосовувати у різних сферах діяльності дітей – є важливим педагогічним інструментом у навчанні школярів з інтелектуальними порушеннями. Одним із перспективних є використання дидактичних ігор на уроках математики в спеціальних закладах загальної середньої освіти.

Актуальність. Аналіз науково-методичних праць К. Ардобацької, Л. Вавіної, Н. Коломинського, Ю. Косенка, Н. Кравець, С. Ніколаєва, В. Стратан свідчать про те, що ігрова діяльність набагато ближча для молодших учнів із порушеннями інтелекту, ніж навчальна. На їхню думку, одним із методів формування інтересу до навчання та впевненості у власних силах є дидактична гра [2; 4; 5].

Досліджуючи проблему навчання дітей цієї нозологічної групи, Н. Андрющенко та В. Золотоверх відмічали необхідність використання у перших класах ігрових методів, які повинні домінувати над іншими (особливо у добукварний період), а заняття повинні за своїм характером наближатися до цікавої для дітей ігрової діяльності. Вчені допускали можливість використання з деякою адаптацією окремих загально-вживаних ігор. У наступних класах, на їхню думку, доречно застосовувати ігрові моменти, вправи, завдання, які можна організувати як змагання між рядами, командами, окремими учнями, з обов'язковим оцінюванням [1; 4].

Вивчаючи проблему подолання труднощів у навчанні першокласників із порушеннями інтелекту, Є. Громик, Л. Вавіна, Ю. Косенко, Г. Мерсіянова, Т. Росохацька вважали одним із варіантів вирішення цього питання використання методу дидактичної гри. Саме він, на їхню думку, сприяє розвитку таких мисленнєвих процесів, як порівняння, аналіз, умовивід. Учені вважали, що під час дидактичних ігор в учнів краще відбувається систематизація й закріплення знань про ознаки предметів, про зв'язки між ними, про числові, просторові й часові співвідношення. За авторами, ігровий метод допомагає вчителю глибше з'ясувати причини відставання учнів, визначити характер труднощів і шляхи їх подолання [3; 4; 6; 7].

Мета статті полягає у висвітленні специфіки застосування дидактичних ігор на уроках математики в спеціальному закладі освіти.

Виклад основного матеріалу. Гра цінна тільки в тому випадку, коли вона сприяє кращому розумінню математичної сутності питання, уточнення та формування математичних знань у школярів зазначеної категорії.

Дидактичні ігри та ігрові вправи стимулюють спілкування між учнями та викладачем, окремими учнями, оскільки в процесі проведення цих ігор взаємини між дітьми починають носити більш невимушений та емоційний характер.

Практика показує, що цікавий матеріал застосовується на різних етапах засвоєння знань: на етапах пояснення нового матеріалу, його закріплення, повторення, контролю. Використання дидактичних ігор виправдано лише тоді, коли вони тісно пов'язані з темою уроку, органічно поєднуються з навчальним матеріалом, що відповідає дидактичним цілям уроку.

У практиці початкової школи є досвід використання ігор на етапі повторення та закріплення вивченого матеріалу і вкрай рідко застосовуються ігри для отримання нових знань.

При поясненні нового матеріалу необхідно використовувати такі ігри, які містять суттєві ознаки теми, що вивчається. Також у ній мають бути закладені практичні дії дітей із групами предметів або малюнків.

Під час знайомства дітей з першим десятком необхідно використовувати такі ігри, за допомогою яких учні усвідомлюють прийоми утворення кожного наступного та попереднього числа. На цьому етапі можна застосувати гру «Складемо поїзд». Її дидактична

мета – це ознайомлення дітей із прийомом утворення чисел шляхом додавання одиниці до попереднього числа та віднімання одиниці від наступного числа.

На основі використання гри «Складемо поїзд» учням можна пропонувати рахувати число вагонів зліва направо та з права наліво і підводять їх до висновку: рахувати числа можна в одному напрямку, але при цьому важливо не пропустити жодного предмета та не порахувати його двічі.

Також при знайомстві дітей із прийомом утворення чисел можна використовувати гру «Живий куточок». Дидактичною метою цієї гри є ознайомлення школярів із прийомом утворення чисел при одночасному закріпленні просторової орієнтації, понять «більш-менше». Засобами навчання є вивчення тварин. Зміст гри: вчитель промовляє: «У нашому живому куточку живуть кролики: сірий і білий, кролики гризуть моркву. 1. Скільки кроликів гризе моркву? (два, відповідь фіксується показом цифри. 2. Назвіть які кролики гризуть моркву? (сірий та білий). До них прибіг ще один кролик. Що змінилося? (Кроликів стало більше) Скільки кроликів тепер їдять моркву? (три, відповідь фіксується показом цифри. 3. Перерахуй їх (один білий і ще один білий, і ще один сірий, лише три). Яких кроликів більше, білих чи сірих? (білих) Чому їх більше? (їх два, а два це один і один). Чому $2 > 1$? (2 йде по рахунку після числа 1).

Аналогічно можна розглядати утворення наступних чисел. При вивченні нумерації в межах десяти необхідно доводити до розуміння дітей, що останнє назване за рахунком число позначає загальну кількість усієї групи предметів. З цією метою можна проводити гру «Найкращий лічильник». За допомогою цієї гри діти встановлюють відповідність між числом і цифрою. Зміст гри: вчитель у секторах розміщує від 1 до 10 малюнків. Відкриваючи кожен сектор по чергово, вчитель пропонує дітям порахувати кількість малюнків та показати потрібну цифру. Перший учень, який правильно порахував, називається найкращим лічильником. Потім учитель показує цифри в різнобій, а учні – відповідне число малюнків у секторах кола. У результаті гри вчитель відкриває 2 сектори, пропонує порівняти кількість малюнків у них та визначити, у якому секторі предметів менше і на скільки.

Вивчаючи числа першого десятка, важливо порівнювати кожне попереднє число з наступним і навпаки. З цією метою можна

використовувати ігри «Найкращий лічильник», «Кількість і цифру знаю я». Зміст гри: вчитель на магнітному моделєграфі по черзі відкриває сектор за сектором, діти рахують кількість цифр у кожному з них та показують вчителю відповідну картку з цифрою, а потім порівнюють кількість цифр у двох сусідніх секторах магнітного моделєграфа.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що гра – це один із найважливіших засобів розумового та морального виховання дітей. З приходом дитини в школу змінюється її соціальна позиція, яка з ігрової діяльності поступово перетворюється на навчальну. Тому в початкових класах спеціальних закладів загальної середньої освіти необхідно закласти в учнів основи навчальної діяльності. Однак цей процес ускладнюється інтелектуальними, психофізичними та віковими особливостями молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Для подолання означених бар'єрів необхідно широко використовувати ігрові методи та форми. Активність дітей – навчальна діяльність молодшого школяра має бути пронизана ігровими моментами.

Гра – це засіб, що знімає неприємні чи заборонені особистісні переживання школяра. Тому навчання має бути організовано таким чином, щоб воно виступало як вільна форма активності учнів, і такою формою активності для молодших школярів є дидактична гра.

Застосування дидактичних ігор дозволяє учням відчувати емоційне піднесення, високий пізнавальний інтерес, прагнення вийти за межі підручника. Учні краще запам'ятовували новий навчальний матеріал. Практика роботи з ігровим матеріалом підтверджує доцільність включення ігор до арсеналу прийомів, що активізують пізнавальну діяльність учнів на уроках математики та забезпечують якісне засвоєння навчального матеріалу.

Перспектива дослідження. Перспективою подальших досліджень є розроблення алгоритму використання дидактичних ігор на уроках математики в початкових класах спеціальних закладів загальної середньої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко Н. П. Взаємодія ігрової та навчальної діяльності. *Дефектологія*. 2007. № 1. С. 38 – 40.
2. Ардобацька К. В. Використання навчальних ігор на уроках математики в перших класах допоміжної школи. *Дефектологія*. 1997. № 1. С. 29–31.
3. Громик Є. Н. Гра – найсерйозніша справа. *Початкова школа*. 1999. № 4. С. 27–29.

4. Косенко Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова.* Київ, 2013. № 23. С. 127–130.

5. Косенко Ю. М. Корекційно-розвиваючий вплив дидактичних ігор у навчанні розумово відсталих учнів на уроках історії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал СДПУ ім. А. С. Макаренка.* Суми: Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. № 4–5. С. 239–246.

6. Косенко Ю. М. Проблема дидактичної гри у навчанні розумово відсталих школярів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова,* 2011. № 19. С. 84–88.

7. Косенко Ю. М. Сутність дидактичної гри як методу навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка.* Суми: Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. № 8. С. 184–191.

Лариса КОРЖ

здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія),
Сумський державний педагогічний
університет імена А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Бондаренко Ю. А.**,
докт. пед. наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті автором висвітлено загальні особливості навчальної діяльності учнів початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку, що обумовлені недорозвитком пізнавальних процесів, які відображається на сприйманні, осмисленні навчального матеріалу, застосуванні його на практиці. Показано важливість організації корекційно спрямованого навчання.

Ключові слова: навчальна діяльність, учні початкових класів, порушення інтелекту.

L. KORZH. FEATURES OF THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS WITH DISORDERS OF INTELLECTUAL DEVELOPMENT

In the article, the author highlights the general features of the educational activity of elementary school students with intellectual development disorders, which are caused by the underdevelopment of cognitive processes, which is reflected in the perception, comprehension of educational material, and its application in practice. The importance of the organization of corrective training is shown.

Key words: educational activity, primary school students, intellectual disability.